

Павлущенко Н. М.

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри дошкільної і початкової освіти
Сумського державного педагогічного університету
імені А. С. Макаренка
pavnm1972@ukr.net

ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ГЕНДЕРНОЇ СКЛАДОВОЇ В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Увійшовши в нове тисячоліття, людство не лише стикнулося з вражаючими досягненнями, а й з невизначеністю в перспективах щодо вирішення багатьох глобальних проблем, серед яких і проблема соціальної рівноправності статей. Її вирішення – це не тільки нагальна вимога демократизованого суспільства та відтворення елементарної соціальної справедливості, а головне – можливість людства наблизитися до найважливішої мети розвитку: створення суспільних відносин на домінантах рівного доступу до ресурсів, рівноправного розподілу національного багатства.

Нині демократичні пріоритети і гуманістичні цінності суспільства передбачають створення рівних прав і можливостей для самореалізації кожної особистості, незалежно від її соціального походження, національності, віку, статі. Справжня перспективність гуманізації всіх сфер життя окреслює світосприйняття людської культури, що позбавлена упереджень, настанов, стереотипів відносно статей [3]. Царину такої культури репрезентує поняття гендер, а відтак гендерний чинник у світовому співтоваристві розглядається як фактор прогресу, можливий поштовх до найвищого рівня розвитку людських стосунків.

Гендер та гендерна проблематика стали також невід’ємною частиною психолого-педагогічного напрямку досліджень, зокрема вона відкривається і педагогіці початкової школи. Виникнення цього напрямку наукової роботи пов’язано з реальними трансформаціями в сучасній українській системі освіти та пильним розглядом і критикою патріархальних усталених традицій у навчально-виховному процесі, які сьогодні частково збереглися у вигляді статево-рольових стереотипів.

Аналіз наукової літератури формує уявлення про сучасний стан розробленості окресленого питання. Методологічні проблеми гендерної педагогіки висвітлені в працях О. Вороніної, В. Гайденко, В. Кравця. Питання введення гендерної складової в освіту досліджували Т. Говорун, О. Кікінежді, І. Кон, О. Ярська-Смирнова та ін. Впровадження гендерного підходу у вихованні дітей, підлітків, старшокласників та студентської молоді вивчали С. Вихор, І. Іванова, О. Луценко, І. Мунтян, О. Цокур, Л. Яценко та ін.

Відомо, що період шкільного навчання часто супроводжується активним упровадженням традиційно сформованого різного типу поведінки хлопчиків і дівчаток. Особливості такої соціалізації дітей сприяють формуванню в них

певних внутрішніх настанов, що ускладнюють їхню особистісну самореалізацію і професійне визначення в подальшому.

Таким чином, постає необхідність формування певної системи гендерного виховання дітей обох статей в школі, яка була б пов'язана з засвоєнням нових позитивних соціокультурних ролей. Процес вивільнення свідомості дітей від гендерних стереотипів у молодшому шкільному віці пояснюється тим, що в цей період життя дитини активно формуються моделі статевої ідентичності.

Оскільки школа є провідним агентом гендерної соціалізації школярів, то нагальною постає потреба в зміні змісту навчального матеріалу, дидактичних і виховних настанов у процесі спілкування вчителя й учнів з традиційної на гендерно-чутливу систему організації світосприйняття хлопчиками й дівчатками, розвитку їхньої гендерної свідомості.

Виходячи з цього науковці наголошують, що створення рівноправних умов для соціалізації хлопчиків і дівчаток проголошується життєво важливою сферою гендерних досліджень в Україні, таким же важливим як сприяння збалансованому розподілу робочих місць та сімейних обов'язків жінок і чоловіків, зміцнення егалітарних (від франц. «egalite» – рівність) стосунків у

сім'ї, ліквідація професійної сегрегації (розділення) та всіх форм дискримінації статей, запобігання насильству щодо жіночої та чоловічої статей [1; 2].

Слід зауважити, що гендерні настанови вчителів категоричніші, ніж гендерні настанови дітей (у останніх вони не такі полярні), вчителі очікують вужчої моделі поведінки дітей з огляду на стать. Сьогодні характер організації навчально-виховного процесу в початковій школі або формує психологічну основу утвердження ідеології гендерного рівноправ'я дітей або, навпаки, сприяє закріпленню гендерної нерівноправності серед учнів різних статей. Саме тому перспективи реалізації гендерної складової в практиці сучасного навчально-виховного процесу Нової української школи вбачаються у впровадженні принципів забезпечення таких рівноправних вимог до представників обох статей в молодшому шкільному віці:

- однакове заохочення дітей обох статей до різного типу навчальних та виховних заходів (наприклад: виконання складних задач із математики чи природничих дисциплін, написання протоколів, виконання доручень з підготовки інсценування, здійснення творчих завдань тощо);
- однакові вимоги і ставлення до дітей різних статей (наприклад: тон і зміст звертання, добір слів без андроцентризму в мові та ін.);
- заохочення дівчаток до самовпевненості і наполегливості, виховування в них якостей лідера; хлопчиків – до пом'якшення характерів і не використання фізичної сили при вирішенні певних питань (наприклад: недотримання стереотипних конструкцій: всі дівчатка – ябеди, всі хлопчики – грубіяни; толерантні вимоги щодо дотримання правил поведінки);
- орієнтація дітей на унікальність кожного з них та однакову можливість отримати обрану в майбутньому професію (наприклад: нагадування про однакові можливості в навчанні і подальшій дорослій соціальній діяльності);

- заохочення дітей обох статей до статево-змішаних ігор, видів трудової та громадській діяльності (наприклад: групові ігри, театралізація, драматизація, які кожному нададуть можливість показати себе);
- обговорення з дітьми проблем взаємостосунків статей та наголошення на їхній рівноправності не тільки в школі, а головне в родині, суспільстві;
- впровадження в навчально-виховний процес норм егалітарної поведінки (наприклад: особистісна презентація самими педагогічними колективами)[4].

Отже, глобальне значення перспектив реалізації гендерної складової в навчально-виховному процесі початкової школи та проблеми партнерських стосунків представників обох статей повинно підтримуватися й державницьким розумінням їх, оскільки Україна, беручи на себе таку відповідальність, повинна вирішувати проблеми рівноправності представників двох статей не тільки на рівні міжнародних зобов'язань, а, перш за все, реалізувати їх у житті громадян своєї країни [2].

Формулювання політичних рішень, дотримання чітких пріоритетів гендерної політики – це тільки початок у забезпеченні цілковитої рівноправності. Таким чином, завданням як державних установ, так і громадянської спільноти загалом, є формулювання чіткої стратегії та механізмів забезпечення реальної національної програми щодо досягнення гендерного вирівнювання людських ресурсів.

Література

1. Говорун Т. Гендерна ідеологія у навчально-виховному процесі / Т. Говорун, О. Кікінежді // Освіта і управління. – 2003. – № 4. Т.6. – С. 56-68.
2. Говорун Т. В. Гендерна психологія: навчальний посібник / Т. В. Говорун, О. М. Кікінежді. – К. : Видавничий центр «Академія», 2004. – 308 с.
3. Кобелянська Л. С. Гендерна освіта в Україні: реалії та перспективи // Проблеми освіти. Науково-методичний збірник / Кол. авт. – К. : Науково-методичний центр вищої освіти, 2003. – Вип. 36. – С. 3-8.
4. Павлущенко Н. М. Гендерне виховання дітей молодшого шкільного віку: дис. канд. пед. наук : 13.00.07 / Н. М. Павлущенко. – Тернопіль, 2011. – 249 с.